ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»

_____ Олег ТОДОЩАК

«__» _____ 2024 року

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» № 3 від 02 грудня 2020 року

Витяг
з протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»
№ 17 від 5 червня 2024 року

Присутні:

Завідувач кафедри кримінального процесу, д. ю. н., професор Торбас О.О. - ***науковий керівник;***

професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю.П;

професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Дрьомін В.М.;

професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського юридичного інституту, д.ю.н., доцент Ковальчук С.О.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Стоянов М.М.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Волошина В.К.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Пожар В.Г.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська А.В.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Смирнов М.І.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Федчун Н.О.;

доцент кафедри кримінального процесу, д.ю.н., доцент Ракіпова І.В.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Підгородинська А.В.;

доцент кафедри кримінального процесу Лукашкіна Т.В.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В.Я.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Степаненко А.С.;

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Завтур В.А.

З присутніх науково-педагогічних працівників кафедри 5 докторів юридичних наук та 12 співробітників кафедр (доценти кафедри кримінального процесу і кандидати юридичних наук) – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Ренкас А.А. на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, виклала науково-практичну значимість роботи, надала відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувачка зазначає, що застосування будь-якого примусу з боку держави має бути чітко врегульовано законодавством, адже таке застосування має бути прогнозованим та очевидним для осіб, відносно яких буде відбуватися обмеження їх прав. Очевидно, що саме у зв'язку з цим галузь кримінального процесу є однією з найбільш врегульованих та в певній мірі забюрократизованих галузей, адже саме в процесі розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень держава в значній мірі і буде застосовувати примус до відповідних учасників кримінального провадження. І в першу чергу це стосується підозрюваного, адже з момент повідомлення особі про підозру до нього можуть застосовуватися запобіжні заходи або у інший спосіб може відбуватися обмеження його прав.

При цьому необхідно пам'ятати, що хоча в ст. 10 КПК України передбачає рівність всіх перед законом і судом, це не означає, що саме кримінальне процесуальне законодавство є однорідним. Розділ VI КПК України встановлює особливі порядки кримінального провадження, в яких описується спрощення або ускладення кримінальної процесуальної форми в залежності від специфічних умов здійснення кримінального провадження або суб'єктів, відносно яких воно проводиться. В цьому ж розділі в Главі 37 законодавець надає особливості здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб – учасників кримінального провадження, які в силу свої посад або професії потребують додаткового захисту від неправомірного здійснення відносно них кримінального провадження. Наявність даного розділу ще не

означає, що відносно таких осіб не допускається застосування кримінального процесуального примусу, проте процес їх притягнення до кримінальної відповідальності є ускладненим саме задля кращого гарантування їх прав та невтручання у їх законну діяльність. Власне ж притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України починається саме з моменту повідомлення особі про підозру. Відповідно здійснення даної процесуальної дії означає, що уповноважені посадові особи дійсно переконані у необхідності притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. В такому випадку величезне значення має саме оцінка підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб як однієї з головних умов здійснення кримінального провадження щодо таких осіб.

Необхідно зазначити, що в правовій доктрині існує дуже багато наукових напрацювань як щодо загальної специфіки повідомлення про підозру, так і щодо диференціації кримінальної процесуальної форми при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених окремою категорією осіб. В той же час в кримінальній процесуальній доктрині відсутнє комплексне наукове дослідження підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб з виділенням характерних особливостей такого повідомлення, що і обумовило вибір тематики та основних напрямів даного дисертаційного дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є визначення підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб, а також формулювання окремих пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо порядку здійснення кримінального провадження відносно окремої категорії осіб.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувались такі завдання:

- встановити поняття та сутність повідомлення про підозру у кримінальному провадженні як окремої правової категорії;
- визначити загальну специфіку повідомлення про підозру у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати диференціацію кримінальної процесуальної форми;
- встановити ознаки, за якими учасники кримінального провадження відносяться до окремої категорії осіб;
- проаналізувати специфіку здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб;
- сформулювати особливості підстав повідомлення про підозру окремій категорії осіб;
- проаналізувати зміст письмового повідомлення про підозру окремої категорії осіб;
- визначити специфіку вручення письмового повідомлення про підозру окремій категорії осіб;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині повідомлення про підозру окремій категорії осіб.

Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження виступає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. За допомогою діалектичного методу визначено сутність поняття «підозра» та «повідомлення про підозру» (п. 1.1), сутність поняття «окрема категорія осіб» (п. 2.2), а також визначено специфіку повідомлення про підозру у кримінальному провадженні (п. 1.2). Системний метод та метод системно-структурного аналізу дозволив сформулювати перелік ознак повідомлення про підозру (п. 1.1), критерії достатності доказів для повідомлення особі про підозру (п. 1.2), особливі процедури здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб (п. 2.3) тощо. Формально-юридичний метод було застосовано при визначенні понятійно-категоріального апарату дослідження, аналізі положень чинного кримінального процесуального законодавства, рішень Європейського суду з прав людини (розділи 1, 2, 3). Логіко-нормативний метод використовувався при формулюванні змін та доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України (розділи 1, 2, 3).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження виступають дослідження українських та зарубіжних вчених у галузі загальної теорії права, кримінального, кримінального процесуального, цивільного, цивільно-процесуального та інших галузей права.

Нормативну базу дисертаційного дослідження складають Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони, які визначають статус осіб, які відносяться до окремої категорії (Закони України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про Вищу раду правосуддя», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Рахункову палату», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про статус народного депутата України» тощо) та підзаконні нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження складають рішення ЄСПЛ, рішення КСУ, постанови Верховного Суду, судові рішення інших судів України (всього – 50 рішень національних судів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб відповідно до актуального кримінального процесуального законодавства.

За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, які володіють науковою новизною:

вперше:

- запропоновано з метою кращого захисту прав підозрюваних у кримінальному провадженні внести зміни до ч. 1 ст. 42 КПК України та визначити, що підозрюваним є особа, яка затримана у кримінальному провадженні, а не затримана «за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення»;

- запропоновано задля уніфікації кримінального процесуального законодавства викласти ч. 1 ст. 2984 КПК України в наступній редакції: «1. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку здійснюється

за правилами, передбаченими Главою 22 цього Кодексу. В процесі повідомлення про підозру дізнавач наділяється правами слідчого»;

- сформульовано пропозицію щодо виділення поміж стандартної тріади форм кримінального провадження (звичайна, спрощена, ускладнена) також змішану форму, яка включатиме елементи спрощеної та ускладненої форми;

- запропоновано ч. 2 ст. 388 КПК України викласти в наступній редакції «Присяжні складають присягу такого змісту…», акцентуючи увагу на тому, що складення присяги є не правом, а обов'язком присяжних;

- запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 482 КПК України та викласти її в наступній редакції: «1. Затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя. У випадку затримання судді в порядку статті 208 цього Кодексу Вищої ради правосуддя повідомляється про це негайно після затримання, але не пізніше двох годин. В такому випадку, якщо Вища рада правосуддя не надає дозвіл на затримання, суддя негайно звільняється». В такий спосіб можна убезпечити сторону обвинувачення від потенційних порушень кримінального процесуального законодавства, яких неможливо уникнути в інший спосіб, при цьому гарантується належний рівень захисту особам, які користуються суддівським імунітетом;

- сформульовано нову редакцію ч. 1 ст. 12 КПК України, де доцільно зазначити, що особливості затримання окремої категорії осіб визначаються Главою 37 КПК України, що дозволить виключити будь-яке подвійне тлумачення існування окремого порядку затримання окремої категорії осіб;

- запропоновано внести зміни до п. 2 абз. 3 ч. 1 ст. 482 КПК України та викласти її в наступній редакції «2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину, припинення злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину, припинення злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута». В такий спосіб слід чітко передбачити, що затримання судді також відбувається і для того, щоб зупинити його протиправну поведінку, для чого, як правило, затримання і здійснюється;

- запропоновано внести зміни до п. 2 ч. 1 ст. 277 КПК України та викласти її в такій редакції «анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство, відомості, що підтверджують приналежність особи до іншої категорії осіб відповідно до Глави 37 цього Кодексу тощо), яка повідомляється про підозру». В таких спосіб зобов'язати слідчого або прокурора чітко вказувати в письмовому повідомленні про підозру про те, що особа має особливий процесуальний статус відповідно до Глави 37 КПК

удосконалено:

- визначення підозри у кримінальному провадженні, відповідно до якого підозру можна розглядати як припущення про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК;

- визначення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні, у зв'язку з чим було встановлено, що повідомлення про підозру – це дуальний кримінальний процесуальний акт, який включає в себе процесуальне рішення щодо необхідності залучення особи до кримінального провадження в якості підозрюваного через сформоване у сторони обвинувачення припущення про вчинення такою особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, а також сукупність дій, які необхідні для донесення сутності підозри до відповідної особи;

- перелік критерії достатності доказів при повідомленні особі про підозру, до яких доцільно відносити: 1) достатність доказів для того, щоб переконати «об'єктивного спостерігача» в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити кримінальне правопорушення; 2) факт затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення;

- перелік особливих процедур здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб: 1) особливості початку досудового розслідування; 2) особливості повідомлення про підозру; 3) особливості затримання окремої категорії осіб; 4) особливості обрання до окремої категорії осіб запобіжних заходів; 5) особливості визначення слідчого судді у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб; 6) особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих розшукових (дій); 7) особливості інформування державних та інших органів чи службових осіб про обрання запобіжного заходу та ухвалення вироку щодо окремої категорії осіб.

набуло подальшого розвитку:

- доктринальне тлумачення повідомлення про підозру як окремого юридичного явища, яке має дуальну природу і повинно одночасно розглядатися і як процесуальне рішення, і як процесуальна дія. Повідомлення про підозру як рішення отримує свою об'єктивізацію в документі, який має назву «письмове повідомлення про підозру» і вимоги до якого зазначені в ст. 277 КПК України. Проте лише таке рішення не створює юридичних наслідків до того, як зміст письмового повідомлення про підозру не буде донесено до адресата (або коли не будуть виконані всі можливі процесуальні дії для такого донесення), тобто коли письмове повідомлення про підозру не буде вручено особі, що і є третім етапом здійснення повідомлення про підозру;

- виокремлення специфічних ознак повідомлення про підозру, до яких було віднесено: 1) повідомлення про підозру є кримінальним процесуальним актом; 2) повідомлення про підозру є дуальним поняттям, адже одночасно є і рішенням, і дією; 3) повідомлення про підозру в якості рішення визначає припущення про наявність підозри у кримінальному провадженні; 4) повідомлення про підозру в якості процесуальної дії передбачає ввесь спектр

дій, які передбачають донесення змісту письмового повідомлення про підозру до відповідного адресата;

- наукове обґрунтування щодо відсутності уніфікованих критеріїв для визначення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб в якості особливого порядку здійснення кримінального провадження, адже законодавець не встановлює в Главі 37 КПК України певну єдину сукупність норм або єдину процедуру, яка однаково застосовується до всіх осіб, які передбачені в ст. 480 КПК України.

Після завершення доповіді Ренкас А.А. присутніми поставлені такі запитання:

Професор кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Аленін Ю.П. запитав, чому дисертантка вважає, що кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб недоцільно виділяти в якості окремої форми здійснення провадження?

Ренкас А.А. відповіла, що на відміну від, наприклад, кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, законодавець не встановлює в Главі 37 КПК України певну єдину сукупність норм або єдину процедуру, яка однаково застосовується до всіх осіб, які передбачені в ст. 480 КПК України. Навпаки, в Главі 37 КПК України зібрані норми, які регулюють особливості проведення окремих процесуальних дій відносно окремих чітко визначених учасників кримінального провадження. Таким чином не існує єдиної процедури здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, існує низка норм, які уточнюють окремі процесуальні дії щодо спеціальних суб'єктів. Більше того, такі суб'єкти не об'єднані в одну групу, а індивідуально визначаються окремими нормами Глави 37 КПК України. Завдяки цьому можна зробити одразу два висновки.

По-перше, виникають сумніви щодо існування такої окремої кримінальної процесуальної форми як провадження щодо окремої категорії осіб. Як вже було зазначено, ця кримінальна процесуальна форма не має єдності процедури, а в Главі 37 КПК України надається лише перелік виключень із загальної процедури здійснення кримінального провадження. Фактично єдиною нормою, яка хоча б якось об'єднувала майже всіх суб'єктів, які передбачені ст. 480 КПК України, є саме п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК України, де зазначено, що «про застосування запобіжного заходу, ухвалення вироку повідомляються … 2) щодо інших категорій осіб, передбачених статтею 480 цього Кодексу, - органи і службові особи, які їх обрали або призначили чи відповідають за заміщення їхніх посад».

По-друге, сумнівною виглядає навіть існування самої ст. 480 КПК України. В даному положенні перераховуються всі суб'єкти, які відносяться до окремої категорії осіб, проте сама «окрема категорія осіб» як категорія в Главі 37 КПК України не використовується (за виключенням вже згаданого п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК України). Як вже було зазначено, в інших нормах Глави 37 КПК України

надаються лише особливі порядки проведення окремих процесуальних дій чи прийняття окремих процесуальних рішень щодо чітко визначених суб'єктів, кожному з яких приділена якщо не окрема стаття, то окремий пункт статті. Суб'єкти, які включаються в «окрему категорію осіб», не мають між собою нічого спільного та відносно них не застосовується єдина процедура (на відміну від вже згаданого провадження щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру). Ст. 480 КПК України хоча і надає перелік суб'єктів, які включаються в окрему категорію осіб, проте в чинному КПК України є зайвою та може бути виключена. Єдину норму, яка напряму посилається на ст. 480 КПК України - п. 2 ч. 1 ст. 483 КПК України – можна включити в інші статті Глави 37 КПК України без суттєвих змін або замість посилання на ст. 480 КПК України саме в цій статті можна дати перелік осіб, відносно яких здійснюється особливий порядок інформування про затримання та винесення відносно них обвинувального вироку.

Доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Волошина В.К. запитала, які критерії достатності доказів для повідомлення особі про підозру виділяє дисертантка?

Ренкас А.А. відповіла, що можна виділити наступні критерії достатності доказів при повідомленні особі про підозру:

1) достатність доказів для того, щоб переконати «об'єктивного спостерігача» в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити кримінальне правопорушення. Хоча даний критерій є вкрай очевидний, однак ефективність такого критерію складно переоцінити. І слідчий, і прокурор є зацікавленими особами в кримінальному провадженні (в даному випадку ведеться мова про процесуальну зацікавленість), а тому їм інколи складно оцінити ті чи інші обставини об'єктивно, без врахування власної потреби у розкритті кримінального правопорушення та направлені обвинувального акту до суду. Саме тому і необхідно застосовувати метод «об'єктивного спостерігача», тобто оцінити зібрану сукупність доказів зі сторони особи, яка ніяким чином не зацікавлена в результатах кримінального провадження (умовний слідчий судді) та яка може дати об'єктивну оцінку відповідним обставинам;

2) факт затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення. Факт затримання особи крім того, що встановлює чіткий термін, протягом якого особі має бути повідомлено про підозру, також вказує на потенційне отримання доказів, які недвозначно вказують на причетність особи до вчиненого кримінального правопорушення. Як правило це стосується показань свідків-очевидців або інших доказів щодо події кримінального правопорушення (наприклад, відеозапис злочинного посягання, зроблений камерою спостереження).

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Смирнов М.І. поцікавився, в чому саме полягає «дуальність» повідомлення про підозру?

Ренкас А.А. відповіла, що повідомлення про підозру як юридичне явище має дуальну природу і повинно одночасно розглядатися і як процесуальне рішення, і як процесуальна дія. Повідомлення про підозру як рішення отримує свою об'єктивізацію в документі, який має назву «письмове повідомлення про підозру» і вимоги до якого зазначені в ст. 277 КПК України. В той же час таке рішення не створює юридичних наслідків до того, як зміст письмового повідомлення про підозру не буде донесено до адресата (або коли не будуть виконані всі можливі процесуальні дії для такого донесення), тобто коли письмове повідомлення про підозру не буде вручено особі, що і є третім етапом здійснення повідомлення про підозру.

Слід звернути увагу на той факт, що повідомлення про підозру має одночасно розглядатися і як процесуальне рішення, і як процесуальна дія, адже юридичні наслідки настають після прийняття відповідного рішення та вчинення дій з його вручення. Якщо буде відсутній хоча б один з цих елементів, можна констатувати той факт, що повідомлення про підозру не відбулося, а отже кримінальних процесуальних наслідків не настало. Такі наслідки настають тільки у нерозривному зв'язку в процесі і прийняття рішення, і в процесі подальшого вручення такого рішення кінцевому адресату.

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Цитряк В.Я., запитав, чи до якої форми здійснення кримінального провадження можна віднести провадження щодо окремої категорії осіб?

Ренкас А.А. відповіла, що різні форми здійснення кримінального провадження не є ізольованими одна від одної та не виключають застосування окремих положень з різних процедур. Наприклад, в процесі здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб (ускладнена форма) може виникнути потреба в укладенні угоди про визнання винуватості (спрощена форма). У зв'язку з цим пропонується стандартну тріаду класифікації кримінальних процесуальних форм доповнити також такою формою як змішана, яка може включати в себе елементи спрощеною на ускладненої. В даному випадку необхідно звернути увагу, що кримінальна процесуальна форма не є статичним інститутом в тому аспекті, що застосування однієї форми виключає застосування іншої. У зв'язку з цим кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб доцільно відносити до змішаної форми кримінального процесу.

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Гуртієва Л.М. запитала, в чому полягає доцільність внесення запропонованих дисертанткою змін до КПК України в частині проголошення присяги пряжними?

Ренкас А.А. відповіла, що в ч. 2 ст. 388 КПК України законодавець використовує цікаве формулювання – присяжні складають присягу «за пропозицією головуючого». Дане формулювання наштовхує на думку, що складання присяги не є обов'язком, а лише правом. Очевидно, що такий висновок є передчасним, адже присяжний під час судового засідання набуває

повноважень судді (з певними обмеженнями), а тому на нього повинні також поширюватися і вимоги, які ставляться до судді. Необхідно констатувати невдале формулювання, яке було використане законодавцем в ч. 2 ст. 388 КПК України, яку краще викласти в наступній редакції «Присяжні складають присягу такого змісту…». В даному випадку цілком очевидним є те, що така присяга буде складатися на вимогу головуючого як особи, яка організовує та веде судовий процес. При цьому буде ліквідоване формулювання «за пропозицією», яке може заплутати правозастосувачів

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н. Стоянов М.М. поцікавився, в чому полягає сутність пропозиції автора щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення прав окремої категорії осіб під час затримання?

Ренкас А.А. відповіла, що задля недопущення обмеження прав окремої категорії осіб, щодо якої застосовуються особливі правила затримання, вбачається доцільним уточнити окремі положення ст. 208 КПК України. Так, ч. 4 ст. 208 КПК України необхідно викласти в наступній редакції «4. Уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування відповідно до положень статті 213 цього Кодексу, вимагати перевірку обґрунтованості затримання, можливість застосування положень Глави 37 цього кодексу у випадку, якщо затриманий відноситься до окремої категорії осіб та інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом». Таким чином підкреслюється, що уповноважена службова особа повинна не лише спробувати самостійно встановити, чи відноситься затриманий до судді чи іншого суб'єкта, відносно якого застосовуються особливі порядки затримання, а і додатково роз'яснити затриманому, що у нього є можливість скористатися додатковими процесуальними гарантіями, які передбачені Главою 37 КПК України

доцент кафедри кримінального процесу, к.ю.н., доцент Мурзановська А.В. поцікавилась, чи необхідно в розрізі попереднього питання також вносити зміни до КПК України щодо особливості складання протоколу затримання окремої категорії осіб?

Ренкас А.А. відповіла, що необхідно внести зміни в ч. 5 ст. 208 КПК України, яку доцільно викласти в наступній редакції «Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, обов'язково складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених статтею 104 цього Кодексу, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень статті 209 цього Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік

процесуальних прав та обов'язків затриманого, в тому числі роз'яснення права скористатися додатковими правами, передбаченими Главою 37 цього Кодексу. У разі якщо на момент затримання прізвище, ім'я, по батькові затриманої особи не відомі, у протоколі зазначається докладний опис такої особи та долучається її фотознімок. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому та надсилається прокурору». Обов'язок уповноваженої службової особи окремо в протоколі зазначати, що особі були роз'яснені положення Глави 37 КПК України буде вказувати на максимально повне гарантування прав особи, яка може відноситись до «окремої категорії суб'єктів», а також дозволить стороні обвинувачення обґрунтовувати законність затримання, якщо в подальшому сторона захисту буде наполягати на незастосування положень Глави 37 КПК України під час затримання, наприклад, судді.

професор кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності, д.ю.н., професор Дрьомін В.М. запитав, чи є у дисертанти також пропозиції удосконалення КПК України в частині регулювання змісту письмового повідомлення про підозру?

Ренкас А.А. відповіла, що пропонується внести зміни до п. 2 ч. 1 ст. 277 КПК України та викласти її в такій редакції «анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство, відомості, що підтверджують приналежність особи до іншої категорії осіб відповідно до Глави 37 цього Кодексу тощо), яка повідомляється про підозру». В даному випадку пропонується внести одразу дві зміни до вказаного положення КПК України. По-перше, зобов'язати слідчого або прокурора чітко вказувати в письмовому повідомленні про підозру про те, що особа має особливий процесуальний статус відповідно до Глави 37 КПК України, щоб унормувати правозастосовчу практику з цього питання. По-друге, також пропонується додати слово «тощо» до переліку анкетних відомостей в письмовому повідомленні про підозру, щоб надати можливість уповноваженим посадовим особам на власний розсуд додавати ті анкетні відомості, які вони вважають важливими в даному випадку. Тобто залишається мінімальний перелік анкетних відомостей, які стосуються особи підозрюваного, проте такий перелік може довільно бути розширеним слідчим або прокурором

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – завідувач кафедри кримінального процесу, д.ю.н., професор Торбас Олександр Олександрович.

Науковий керівник зазначив, що автору вдалося виконати поставлені завдання та досягти поставленої мети, для чого було використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання, а саме: діалектичний метод, методи аналізу та синтезу, формально-юридичний метод, логіко-нормативний метод та ін.

Дисертація має наукову новизну, оскільки в ній наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, яка була поставлена перед дослідженням. Дисертація є першим в науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб відповідно до актуального кримінального процесуального законодавства.

Зокрема автором запропоновано з метою кращого захисту прав підозрюваних у кримінальному провадженні внести зміни до ч. 1 ст. 42 КПК України та визначити, що підозрюваним є особа, яка затримана у кримінальному провадженні, а не затримана «за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення», а також запропоновано задля уніфікації кримінального процесуального законодавства викласти ч. 1 ст. 2984 КПК України в наступній редакції: «1. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку здійснюється за правилами, передбаченими Главою 22 цього Кодексу. В процесі повідомлення про підозру дізнавач наділяється правами слідчого».

Також автором було запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 482 КПК України та викласти її в наступній редакції: «1. Затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя. У випадку затримання судді в порядку статті 208 цього Кодексу Вищої ради правосуддя повідомляється про це негайно після затримання, але не пізніше двох годин. В такому випадку, якщо Вища рада правосуддя не надає дозвіл на затримання, суддя негайно звільняється». В такий спосіб можна убезпечити сторону обвинувачення від потенційних порушень кримінального процесуального законодавства, яких неможливо уникнути в інший спосіб, при цьому гарантується належний рівень захисту особам, які користуються суддівським імунітетом.

Також дисертанткою було розроблено перелік особливих процедур здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб: 1) особливості початку досудового розслідування; 2) особливості повідомлення про підозру; 3) особливості затримання окремої категорії осіб; 4) особливості обрання до окремої категорії осіб запобіжних заходів; 5) особливості визначення слідчого судді у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб; 6) особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих розшукових (дій); 7) особливості інформування державних та інших органів чи службових осіб про обрання запобіжного заходу та ухвалення вироку щодо окремої категорії осіб.

Крім того в дисертації набуло подальшого дослідження доктринальне тлумачення повідомлення про підозру як окремого юридичного явища, яке має дуальну природу і повинно одночасно розглядатися і як процесуальне рішення, і як процесуальна дія. Повідомлення про підозру як рішення отримує свою об'єктивізацію в документі, який має назву «письмове повідомлення про підозру» і вимоги до якого зазначені в ст. 277 КПК України. Проте лише таке рішення не створює юридичних наслідків до того, як зміст письмового

повідомлення про підозру не буде донесено до адресата (або коли не будуть виконані всі можливі процесуальні дії для такого донесення), тобто коли письмове повідомлення про підозру не буде вручено особі, що і є третім етапом здійснення повідомлення про підозру.

Наукове дослідження Ренкас А.А. має, окрім теоретичної, і практичну спрямованість, адже викладений матеріал, наведені висновки, положення та пропозиції можуть бути використані науково-дослідницькій роботі – для подальших наукових досліджень специфіки повідомлення про підозру, в тому числі повідомлення про підозру окремої категорії осіб; правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, в тому числі при повідомлення їм про підозру; правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства в процесі повідомлення про підозру окремій категорії осіб; навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Права людини в сфері кримінальної юстиції», «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» та ін.

Основні результати дисертаційного дослідження Ренкас А.А. пройшли належну апробацію шляхом публікації положень дисертацій у фахових виданнях та виступах, обговорень на науково-практичних конференціях.

Зміст дисертації свідчить, що дисертаційне дослідження Ренкас А.А. виконано на високому науковому рівні, проаналізований значний обсяг теоретичного та нормативного матеріалу, робота містить ряд цікавих нових висновків та пропозицій. Дослідження ґрунтується на виваженій самостійній роботі над темою дисертації.

У процесі підготовки дисертації Ренкас Анастасія Анатоліївна плідно співпрацювала з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі, результатом чого є написання дисертаційного дослідження. Здобувач виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план у повному обсязі. Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно.

Щодо загальної оцінки роботи Ренкас Анастасії Анатоліївни у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану вона оцінюється на відмінно.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб» є самостійним науковим дослідженням, яке відповідає всім встановленим вимогам, може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії них наук за спеціальністю за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право у разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор заслуговує, на основі захисту, присвоєння наукового ступеня доктора філософії.

У **обговоренні** дисертаційного дослідження брали участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Гуртієва Л.М. відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Звернула увагу на високий рівень роботи. Вказала на те, що робота Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Стоянов М.М. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Порадив також провести анкетування працівників правоохоронних органів задля додаткової аргументації доцільності внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України. Вказав, що робота Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту в спеціалізованій вченій раді.

Доцент кафедри Лукашкіна Т.В. відзначила високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Зазначила, що, на її думку, пропозиція автора розширити перелік анкетних відомостей, які зазначаються в письмовому повідомленні про підозру, є досить слушною. Відзначила, що робота Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Мурзановська А.В. зазначила достатньо цікавий зміст дисертаційного дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Відзначила, що робота Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним та якісним дослідженням, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі науки кримінального процесу, та може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Волошина В.К. відзначила обґрунтованість та повноту викладених основних наукових положень та

доцільність використання розроблених практичних рекомендацій. Порадила звернути увагу на необхідність подання сформованих автором пропозицій до законодавчого органу України задля впровадження результатів дисертації у законотворчу діяльність. Відмітила значну емпіричну базу і кількість публікацій дисертанта. Зазначила, що дисертаційне дослідження Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Кандадит юридичних наук Завтур В.А. відзначив високий рівень дослідження, його ґрунтовність, високий рівень володіння здобувачем матеріалом. Порекомендував більш детально дослідити проблематику повідомлення про підозру народним депутатам України. Зазначив, що робота Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Доктор юридичних наук, професор Аленін Ю.П. констатував доцільність та слушність пропозицій та рекомендацій, відзначених у дисертаційному дослідженні. Зазначив, що дисертація Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати наступний

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Ренкас Анастасії Анатоліївни «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Обґрунтування теми вибору дослідження. Застосування будь-якого примусу з боку держави має бути чітко врегульовано законодавством, адже таке застосування має бути прогнозованим та очевидним для осіб, відносно яких буде відбуватися обмеження їх прав. Очевидно, що саме у зв'язку з цим галузь кримінального процесу є однією з найбільш врегульованих та в певній мірі забюрократизованих галузей, адже саме в процесі розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень держава в значній мірі і буде застосовувати примус до відповідних учасників кримінального провадження. І в першу чергу це стосується підозрюваного, адже з момент повідомлення особі

про підозру до нього можуть застосовуватися запобіжні заходи або у інший спосіб може відбуватися обмеження його прав.

При цьому необхідно пам'ятати, що хоча в ст. 10 КПК України передбачає рівність всіх перед законом і судом, це не означає, що саме кримінальне процесуальне законодавство є однорідним. Розділ VI КПК України встановлює особливі порядки кримінального провадження, в яких описується спрощення або ускладення кримінальної процесуальної форми в залежності від специфічних умов здійснення кримінального провадження або суб'єктів, відносно яких воно проводиться. В цьому ж розділі в Главі 37 законодавець надає особливості здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб – учасників кримінального провадження, які в силу свої посад або професії потребують додаткового захисту від неправомірного здійснення відносно них кримінального провадження. Наявність даного розділу ще не означає, що відносно таких осіб не допускається застосування кримінального процесуального примусу, проте процес їх притягнення до кримінальної відповідальності є ускладненим саме задля кращого гарантування їх прав та невтручання у їх законну діяльність. Власне ж притягнення до кримінальної відповідальності відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України починається саме з моменту повідомлення особі про підозру. Відповідно здійснення даної процесуальної дії означає, що уповноважені посадові особи дійсно переконані у необхідності притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. В такому випадку величезне значення має саме оцінка підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб як однієї з головних умов здійснення кримінального провадження щодо таких осіб.

Необхідно зазначити, що в правовій доктрині існує дуже багато наукових напрацювань як щодо загальної специфіки повідомлення про підозру, так і щодо диференціації кримінальної процесуальної форми при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених окремою категорією осіб. Так, даними проблемами переймалися такі вчені як Ю.П. Аленін, А.-М.Ю. Ангелюк, В.С. Боровікова, А.В. Андрейчук, П.П. Андрушко, О.М. Атаманов, А.О. Боруш, Г.П. Власова, С.Г. Волкотруб, Н.В. Глинська, І.В. Гловюк, В.О. Гринюк, Ю.М. Грошевий, М. Гузела, Л.М. Гуртієва, В.В. Драгунов, І.В. Єрьоменко, О.В. Капліна, Н.Р. Костів, Г.Р. Крет, С.Г. Кримчук, О.А. Лейба, Ю.В. Лисюк, Л.М. Лобойко, О.В. Маслюк, В.В. Навроцька, М.Я. Никоненко, І.В. Рогатюк, О.Ю. Салманова, С.В. Свириденко, С.М. Слинько, А.А. Солодов, М.М. Стоянов, В.М. Трофименко, А.Р. Туманянц, Л.Д. Удалова, О.В. Фараон, А.Я. Хитра, А.В. Шевчишин та інші. В той же час в кримінальній процесуальній доктрині відсутнє комплексне наукове дослідження підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб з виділенням характерних особливостей такого повідомлення, що і обумовило вибір тематики та основних напрямів даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано в межах плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової

діяльності Національного університету «Одеська юридична академія» «Динаміка кримінального процесуального законодавства України: досвід та перспективи» на 2016–2020 роки як складової плану науково- дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842), а також плану науково-дослідної роботи кафедри «Реформування кримінального процесуального, кримінально-виконавчого права та оперативно-розшукової діяльності в умовах євроінтеграції та протидії злочинності в епоху цифрового суспільства» у межах виконання теми науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 роки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб, а також формулювання окремих пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо порядку здійснення кримінального провадження відносно окремої категорії осіб.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувались такі **завдання**:

- встановити поняття та сутність повідомлення про підозру у кримінальному провадженні як окремої правової категорії;
- визначити загальну специфіку повідомлення про підозру у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати диференціацію кримінальної процесуальної форми;
- встановити ознаки, за якими учасники кримінального провадження відносяться до окремої категорії осіб;
- проаналізувати специфіку здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб;
- сформулювати особливості підстав повідомлення про підозру окремій категорії осіб;
- проаналізувати зміст письмового повідомлення про підозру окремої категорії осіб;
- визначити специфіку вручення письмового повідомлення про підозру окремій категорії осіб;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині повідомлення про підозру окремій категорії осіб.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають в процесі повідомлення про підозру окремій категорії осіб у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є підстави та порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб у кримінальному провадженні.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження виступає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. За допомогою діалектичного методу визначено

сутність поняття «підозра» та «повідомлення про підозру» (п. 1.1), сутність поняття «окрема категорія осіб» (п. 2.2), а також визначено специфіку повідомлення про підозру у кримінальному провадженні (п. 1.2). Системний метод та метод системно-структурного аналізу дозволив сформулювати перелік ознак повідомлення про підозру (п. 1.1), критерії достатності доказів для повідомлення особі про підозру (п. 1.2), особливі процедури здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб (п. 2.3) тощо. Формально-юридичний метод було застосовано при визначенні понятійно-категоріального апарату дослідження, аналізі положень чинного кримінального процесуального законодавства, рішень Європейського суду з прав людини (розділи 1, 2, 3). Логіко-нормативний метод використовувався при формулюванні змін та доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України (розділи 1, 2, 3).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження виступають дослідження українських та зарубіжних вчених у галузі загальної теорії права, кримінального, кримінального процесуального, цивільного, цивільно-процесуального та інших галузей права.

Нормативну базу дисертаційного дослідження складають Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, закони, які визначають статус осіб, які відносяться до окремої категорії (Закони України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про Вищу раду правосуддя», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру», «Про Рахункову палату», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про статус народного депутата України» тощо) та підзаконні нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження складають рішення ЄСПЛ, рішення КСУ, постанови Верховного Суду, судові рішення інших судів України (всього – 50 рішень національних судів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в науці кримінального процесуального права комплексним дослідженням підстав та порядку повідомлення про підозру окремій категорії осіб відповідно до актуального кримінального процесуального законодавства.

За результатами дисертаційного дослідження отримано наступні результати, які володіють науковою новизною:

вперше:

- запропоновано з метою кращого захисту прав підозрюваних у кримінальному провадженні внести зміни до ч. 1 ст. 42 КПК України та визначити, що підозрюваним є особа, яка затримана у кримінальному провадженні, а не затримана «за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення»;

- запропоновано задля уніфікації кримінального процесуального законодавства викласти ч. 1 ст. 2984 КПК України в наступній редакції: «1. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку здійснюється за правилами, передбаченими Главою 22 цього Кодексу. В процесі повідомлення про підозру дізнавач наділяється правами слідчого»;

- сформульовано пропозицію щодо виділення поміж стандартної тріади форм кримінального провадження (звичайна, спрощена, ускладнена) також змішану форму, яка включатиме елементи спрощеної та ускладненої форми;

- запропоновано ч. 2 ст. 388 КПК України викласти в наступній редакції «Присяжні складають присягу такого змісту…», акцентуючи увагу на тому, що складення присяги є не правом, а обов'язком присяжних;

- запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 482 КПК України та викласти її в наступній редакції: «1. Затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя. У випадку затримання судді в порядку статті 208 цього Кодексу Вищої ради правосуддя повідомляється про це негайно після затримання, але не пізніше двох годин. В такому випадку, якщо Вища рада правосуддя не надає дозвіл на затримання, суддя негайно звільняється». В такий спосіб можна убезпечити сторону обвинувачення від потенційних порушень кримінального процесуального законодавства, яких неможливо уникнути в інший спосіб, при цьому гарантується належний рівень захисту особам, які користуються суддівським імунітетом;

- сформульовано нову редакцію ч. 1 ст. 12 КПК України, де доцільно зазначити, що особливості затримання окремої категорії осіб визначаються Главою 37 КПК України, що дозволить виключити будь-яке подвійне тлумачення існування окремого порядку затримання окремої категорії осіб;

- запропоновано внести зміни до п. 2 абз. 3 ч. 1 ст. 482 КПК України та викласти її в наступній редакції «2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину, припинення злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину, припинення злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута». В такий спосіб слід чітко передбачити, що затримання судді також відбувається і для того, щоб зупинити його протиправну поведінку, для чого, як правило, затримання і здійснюється;

- запропоновано внести зміни до п. 2 ч. 1 ст. 277 КПК України та викласти її в такій редакції «анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство, відомості, що підтверджують приналежність особи до іншої категорії осіб відповідно до Глави 37 цього Кодексу тощо), яка повідомляється про підозру». В таких спосіб зобов'язати слідчого або прокурора чітко вказувати в письмовому повідомленні про підозру про те, що особа має особливий процесуальний статус відповідно до Глави 37 КПК

удосконалено:

- визначення підозри у кримінальному провадженні, відповідно до якого підозру можна розглядати як припущення про вчинення певною особою діяння,

передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК;

- визначення повідомлення про підозру у кримінальному провадженні, у зв'язку з чим було встановлено, що повідомлення про підозру – це дуальний кримінальний процесуальний акт, який включає в себе процесуальне рішення щодо необхідності залучення особи до кримінального провадження в якості підозрюваного через сформоване у сторони обвинувачення припущення про вчинення такою особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, а також сукупність дій, які необхідні для донесення сутності підозри до відповідної особи;

- перелік критерії достатності доказів при повідомленні особі про підозру, до яких доцільно відносити: 1) достатність доказів для того, щоб переконати «об'єктивного спостерігача» в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити кримінальне правопорушення; 2) факт затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення;

- перелік особливих процедур здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб: 1) особливості початку досудового розслідування; 2) особливості повідомлення про підозру; 3) особливості затримання окремої категорії осіб; 4) особливості обрання до окремої категорії осіб запобіжних заходів; 5) особливості визначення слідчого судді у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб; 6) особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих розшукових (дій); 7) особливості інформування державних та інших органів чи службових осіб про обрання запобіжного заходу та ухвалення вироку щодо окремої категорії осіб.

набуло подальшого розвитку:

- доктринальне тлумачення повідомлення про підозру як окремого юридичного явища, яке має дуальну природу і повинно одночасно розглядатися і як процесуальне рішення, і як процесуальна дія. Повідомлення про підозру як рішення отримує свою об'єктивізацію в документі, який має назву «письмове повідомлення про підозру» і вимоги до якого зазначені в ст. 277 КПК України. Проте лише таке рішення не створює юридичних наслідків до того, як зміст письмового повідомлення про підозру не буде донесено до адресата (або коли не будуть виконані всі можливі процесуальні дії для такого донесення), тобто коли письмове повідомлення про підозру не буде вручено особі, що і є третім етапом здійснення повідомлення про підозру;

- виокремлення специфічних ознак повідомлення про підозру, до яких було віднесено: 1) повідомлення про підозру є кримінальним процесуальним актом; 2) повідомлення про підозру є дуальним поняттям, адже одночасно є і рішенням, і дією; 3) повідомлення про підозру в якості рішення визначає припущення про наявність підозри у кримінальному провадженні; 4) повідомлення про підозру в якості процесуальної дії передбачає ввесь спектр дій, які передбачають донесення змісту письмового повідомлення про підозру до відповідного адресата;

- наукове обґрунтування щодо відсутності уніфікованих критеріїв для визначення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб в якості особливого порядку здійснення кримінального провадження, адже законодавець не встановлює в Главі 37 КПК України певну єдину сукупність норм або єдину процедуру, яка однаково застосовується до всіх осіб, які передбачені в ст. 480 КПК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки можуть бути використані в:

- науково-дослідницькій роботі – для подальших наукових досліджень специфіки повідомлення про підозру, в тому числі повідомлення про підозру окремої категорії осіб;

- правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб, в тому числі при повідомлення їм про підозру;

- правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства в процесі повідомлення про підозру окремій категорії осіб;

- навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Права людини в сфері кримінальної юстиції», «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» та ін.

Апробація результатів дисертації. Положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювались під час засідання кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати наукового дослідження були оприлюднені на: IX Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображені у шести наукових публікаціях, у тому числі у чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також двох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

Список публікацій здобувача, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Торбас О.О., Ренкас А.А. Щодо сутності поняття «повідомлення про підозру» у кримінальному процесі. Держава та регіони. Серія: Право. 2023. № 3 (81). С. 210-216.

2. Ренкас А.А. Суб'єкти здійснення письмового повідомлення про підозру окремій категорії осіб. Право і суспільство. 2023. № 6. С. 471-476.

3. Ренскас А.А. До питання підстав повідомлення особі про підозру. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2023. Том 34 (73). № 6. С. 266-271.

4. Ренкас А.А. Щодо оцінки категорії «достатність доказів» як одна з підстав повідомлення особі про підозру. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 3. С. 627-629.

Список публікацій здобувача, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати

1. Ренкас А.А. Щодо специфіки визначення суб'єкта, уповноваженого на здійснення повідомлення про підозру окремій категорії осіб. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 467-470.

2. Ренкас А.А. Аналіз ч. 2 ст. 481 КПК України в частині повідомлення про підозру окремій категорії осіб. Юридичні науки: проблеми та перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 205-207.

Характеристика особистості здобувача. Ренкас Анастасія Анатоліївна має вищу юридичну освіту. У 2012 році закінчила Інститут прокуратури та слідства Національного університету «Одеська юридична академія» та отримала диплом магістра за спеціальністю «Правознавство». У 2020 році вступила до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія».

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації положення, які виносяться на захист, розроблені автором особисто. У науковій публікації, опублікованій в співавторстві з О.О. Торбасом «Щодо сутності поняття «повідомлення про підозру» у кримінальному процесі» досліджено можливість розглядати повідомлення про підозру в якості дуального поняття, якому одночасно притаманні ознаки процесуального рішення та дії. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовуються.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024, № 507).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.05.2024, № 507), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019, № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024, № 507) та **рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 16 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Ренкас Анастасії Анатоліївни до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Науковий керівник Торбас О.О. участі в голосуванні не приймав.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Ренкас Анастасії Анатоліївни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.05.2024, № 507), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019, № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 03.05.2024, № 507).

3. Рекомендувати дисертацію Ренкас Анастасії Анатоліївни на тему: «Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб», до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді склад наступний разової спеціалізованої вченої ради для проведення публічного захисту:

Голова: завідувач кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», д.ю.н., професор Аркуша Лариса Ігорівна.

Опонент: професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н, професор Тетерятник Ганна Констянтинівна.

Опонент: завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент Костюченко Олена Юріївна.

Рецензент: доцент кафедр кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н., доцент Пожар Вадим Георгійович.

Рецензент: доцент кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», к.ю.н. Завтур Віктор Андрійович.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 16; проти – немає; утримались – немає; науковий керівник участі у голосуванні не приймав.

Головуючий на засіданні,
професор кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор **Юрій АЛЕНІН**